

مطالعات جغرافیایی مناطق خشک

دوره ۱۳، شماره ۴۸، تابستان ۱۴۰۱

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۲/۱۰ تأیید نهایی: ۱۴۰۱/۰۴/۱۷

صص ۷۹-۱۰۰

پژوهشی

نقش طرح‌های هادی در بهبود اوضاع کالبدی و فضایی سکونتگاه‌های روستایی

مطالعه موردی: روستاهای بخش جلگه چاه‌هاشم شهرستان دلگان

ساجده نارویی مهر، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران
علی اکبر نجفی کانی*، دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

چکیده

طرح هادی روستایی به عنوان سند توسعه فیزیکی و کالبدی روستا، ضمن بررسی وضع موجود روستاها، نحوه استفاده از زمین برای کاربری‌های متعدد و نحوه گسترش آن در آینده را مشخص می‌کند. با توجه به اینکه روستاهای کشور به دلیل شرایط ویژه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و شرایط جغرافیایی در طول قرن‌ها تکوین یافته است، تحقیق حاضر سعی دارد به بررسی نقش طرح هادی در توسعه کالبدی مناطق روستایی متناسب با شرایط مذکور در شهرستان دلگان بپردازد. روش پژوهش در مطالعه حاضر، به صورت توصیفی - تحلیلی و میدانی است. جامعه آماری تحقیق حاضر روستاهای بخش جلگه چاه‌هاشم هستند که طرح هادی روستایی در آن‌ها اجرا شدند. در ضمن بر اساس فرمول کوکران ۳۱۲ نفر از خانوارهای روستایی به عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند که با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده مورد پرسشگری و سنجش قرار گرفتند. سپس داده‌های مستخرج از پرسش‌نامه با استفاده از تحلیل‌های همبستگی، مقایسه میانگین فریدمن و کروسکال-والیس، در محیط نرم‌افزاری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج حاصل از تحلیل همبستگی نشان می‌دهد که تا سطح اطمینان ۹۹ درصد رابطه منطقی و معناداری بین اجرای طرح هادی با بهبود اوضاع فضایی و کالبدی در روستاهای مورد مطالعه وجود دارد. همچنین نتیجه همبستگی کرامرز ۷ نشان می‌دهد که اجرای طرح هادی باعث تثبیت جمعیت روستاییان در روستاهای مورد مطالعه شهرستان دلگان شده است. علاوه بر آن نتایج آزمون کروسکال‌والیس تفاوت معنادار و ۹۹ درصدی برخی از شاخص‌ها را پس از اجرای طرح هادی بین روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهند.

واژگان کلیدی: طرح هادی، توسعه کالبدی - فضایی، سکونتگاه‌های روستایی، جلگه چاه شهرستان دلگان.

* Email: a.najafi@gu.ac.ir

نویسنده‌ی مسئول:

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم ساجده نارویی مهر با عنوان «نقش طرح‌های هادی در توسعه و تحولات کالبدی و فضایی سکونتگاه‌های روستایی موردی: روستاهای بخش جلگه چاه‌هاشم شهرستان دلگان» در دانشگاه گلستان با راهنمایی دکتر علی اکبر نجفی کانی است.

۱- مقدمه

روستاها با توجه به نقشی که در توسعه ملی دارند، از جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌ریزی‌های توسعه برخوردارند. از این‌رو، دولت‌ها در قالب برنامه‌های عمرانی کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت، با اهداف خاص و در پی ایجاد تغییر و تحول و رسیدن به شرایط مطلوب زیستی در سکونتگاه‌های انسانی، به اجرای طرح‌های عمرانی می‌رسند (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۴) و فراهم کردن عناصر کالبدی مناسب و تأمین تسهیلات لازم زندگی متناسب با شرایط زمان، از عوامل اصلی ماندگاری مجتمع‌های زیستی، به ویژه در مناطق روستایی است (عنابستانی و اکبری، ۱۳۹۱: ۹۴). امروزه برنامه‌های توسعه روستایی در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه مورد توجه مسئولان و برنامه‌ریزان قرار گرفته است (لانگ و همکاران^۱، ۲۰۱۱: ۶۶). آنچه در این میان اهمیت برنامه‌ریزی کالبدی را آشکار می‌کند، نابسامانی وضع کالبدی مناطق روستایی و کیفیت نامناسب مسکن روستایی است. یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های برنامه‌ریزی توسعه روستایی، آماده ساختن امکانات و زیرساخت‌های متعدد کالبدی است (لثو^۲، ۲۰۰۷: ۵۶۴). طرح‌های هادی در ایران متأثر از دیدگاه کارکردگرایی با محوریت قرار دادن تغییرات کالبدی در روستاها تلاش در دگرگون ساختن کالبد روستاها و رسیدن به توسعه روستایی هستند (مظفر و همکاران^۳، ۲۰۰۷: ۱۲). برنامه‌های توسعه کالبدی روستایی باید با آماده کردن بسترهای مطلوب، زمینه پایداری مناطق روستایی را در سایر ابعاد فراهم نمایند تا نواحی روستایی بتوانند توان اولیه خود را با حفظ شرایط مطلوب حفظ کنند و ماندگاری آن‌ها در طول زمان تثبیت شود (مطیعی لنگرودی و یاری، ۱۳۸۹: ۴۸). طرح هادی روستا از جمله طرح‌های عمران روستایی است که می‌تواند نقش بنیادی و زیربنایی در توسعه مناطق روستایی داشته باشد. این طرح، با استفاده از پتانسیل‌ها و قابلیت‌های خود می‌تواند زمینه‌ساز بهبود تسهیلات عمومی و رفاهی از قبیل نوسازی مسکن روستایی، معابر جدیدالاحداث و حریم مسکونی، بهبود وضعیت زندگی روستاییان و مشارکت آنان باشد (برزو و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۵۴). طرح هادی روستایی، طرحی است که ضمن ساماندهی و اصلاح بافت موجود، میزان و مکان گسترش آبی و نحوه استفاده از زمین برای عملکردهای متعدد از قبیل مسکونی، تجاری، کشاورزی، تأسیسات و نیازمندی‌های عمومی روستایی را برحسب مورد در قالب مصوبات طرح‌های ساماندهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی و طرح‌های جامع ناحیه‌ای تعیین می‌نماید (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۰). بر این اساس طرح هادی را می‌توان مهم‌ترین سند قانونی در زمینه توسعه و عمران روستایی کشور دانست که با دید همه‌جانبه و یکپارچه تمامی ابعاد زندگی روستاییان را در نظر می‌گیرد. در واقع طرح هادی واکنشی از نابسامانی وضع کالبدی - فضایی سکونتگاه‌های روستایی کشور است که اجرای آن به‌منظور بهسازی و نوسازی چشم‌اندازهای درونی و بیرونی روستاها انجام می‌شود (بهرامی و حیدری، ۱۳۹۶: ۱۱۴). قدر مسلم فیزیوگرافی روستاهای کشور بر اثر وضع ویژه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و شرایط جغرافیایی در طول قرن‌ها توسعه یافته است. کالبد فیزیکی روستاها که طی یک حرکت کند و بطئی متأثر از نظام‌های اجتماعی و اقتصادی آن‌ها شکل گرفته است، به دلیل عدم تحرک این نظام‌ها در چند دهه اخیر بدون پیدایش تغییرات اساسی به همان صورت باقی مانده است. به همین دلیل تهیه و اجرای طرح هادی روستایی با بیش از دو دهه سابقه، از اساسی‌ترین اقداماتی است که به‌منظور توسعه فیزیکی روستاهای ایران اجرا شده است (نجفی کانی، ۱۳۹۸: ۱۵۵؛ ریاحی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۴). با توجه به اینکه نتایج تحقیق و مطالعات نشان می‌دهد که خدمات فعلی طرح هادی روستایی پاسخگوی مسائل موجود روستاها نیست و مسئولین باید توجه ویژه‌ای را به این موضوع داشته باشند، به همین منظور تحقیق حاضر سعی دارد ضمن بررسی نقش طرح هادی روستایی بر تحول کالبدی - فضایی سکونتگاه‌های روستایی ناحیه مورد مطالعه، راهکار کلیدی

1- Long et al

2- Liu

3- Muzaffare et al

را در راستای تحقق اهداف طرح مورد بررسی و ارزیابی قرار دهد. این پژوهش همچنین به دنبال دستیابی به سؤالات زیر است

- اجرای طرح هادی روستایی تا چه میزان باعث ارتقاء شاخص‌های توسعه کالبدی و فیزیکی نواحی روستایی در بخش چاه‌هاشم شهرستان دلگان می‌گردد؟
- اجرای طرح هادی روستایی تا چه حدی سبب بهبود خدمات‌رسانی، تثبیت جمعیت روستاییان و افزایش مانایی آنان می‌گردد؟

۱-۱- چارچوب نظری پژوهش

طرح هادی و توسعه پایدار روستایی

طرح هادی روستایی از جمله پروژه‌های ملی محسوب می‌شود که در راستای بسترسازی زمینه توسعه و عمران نقاط روستایی تهیه و اجرا می‌شود. این طرح ضمن ساماندهی و اصلاح بافت موجود روستاها، میزان و مکان گسترش آن و نحوه استفاده از زمین برای مقاصد مختلف مثل مسکونی، تجاری، کشاورزی، تأسیساتی، نیازمندی‌های عمومی را بر اساس دید کارشناسی/ تخصصی و با بهره‌گیری از فرهنگ بومی مورد طراحی و بهره‌برداری قرار می‌دهد. بر این اساس طرح هادی روستایی به عنوان سند ملی و راهبردی توسعه به‌منظور اصلاح کالبد و فیزیک سکونتگاه‌های روستایی تلقی گردد و اهداف طرح هادی روستایی می‌تواند دستاوردهای زیر را برای روستاهای کشور به همراه داشته باشد

۱- ایجاد زمینه توسعه و عمران روستاهای کشور از بُعد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی

۲- تأمین عادلانه امکانات، ایجاد تسهیلات تولیدی و رفاهی، اجتماعی

۳- اتخاذ تدابیر لازم برای بهبود مسکن و معیشت روستائینان

۴- ایجاد شبکه منظم توزیع خدمات مبتنی بر نیازهای واقعی روستاییان

۵- هدایت وضعیت فیزیکی روستاها و جلوگیری از تخلیه شدن روستاهای کشور

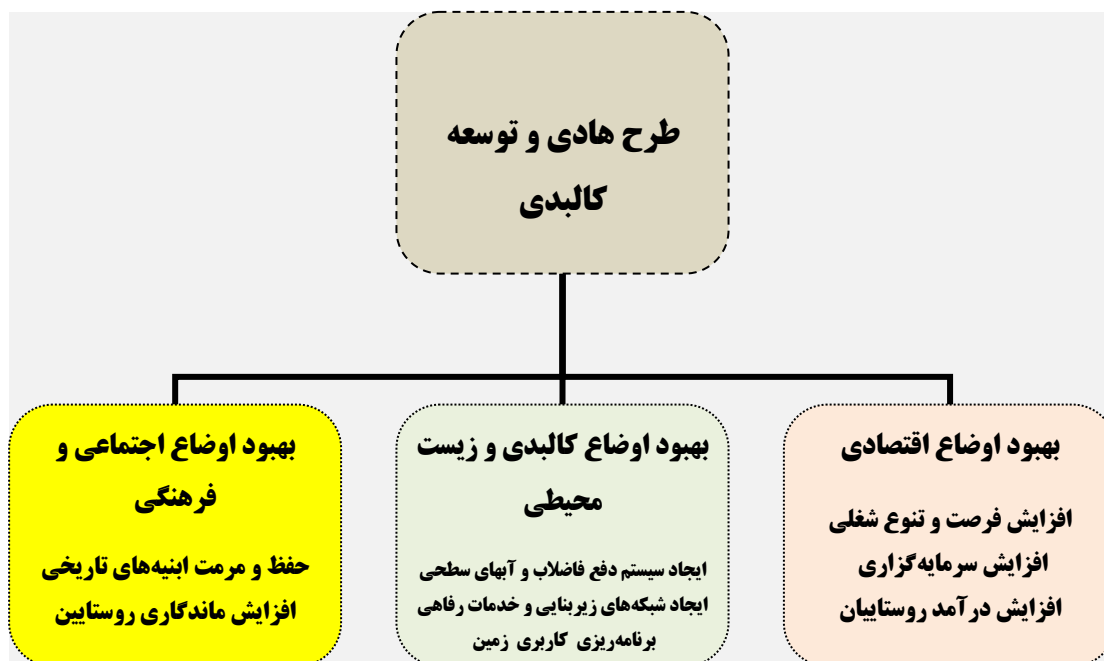
لذا تهیه طرح هادی روستایی نه تنها متعلق به هیچ دوره‌ی دولتی / حکومتی نبوده؛ بلکه به عنوان یک سند ملی و راهبردی برای دولت‌های بعدی و نظام‌های دولتی / حکومتی قابل اجرا می‌تواند باشد. این سند می‌تواند مسیر رشد و توسعه پایدار را در کشور مشخص نموده و مسئولین بخش را ملزم به رعایت و تطبیق این اصول برای شکوفایی اقتصادی، فرهنگی و سیاسی کشور کند.

امروزه طرح هادی روستایی به عنوان مهم‌ترین ابزار مدیریت توسعه پایدار و تأمین امنیت پایدار در روستاهای کشور محسوب می‌گردد. طرح مذکور موجب بهره‌مندی از امکانات رفاهی، رشد و ترقی فرصت‌های کاری و تولیدی، زراعت و امنیت بیشتر در نواحی روستایی می‌گردد. همچنین وضعیت زندگی روستائینان را متأثر ساخته و موجب افزایش علاقه‌مندی و تعلق خاطر بیشتر آن‌ها به زندگی در مناطق روستایی می‌گردد. این عوامل می‌تواند از روند مهاجرت‌های روستا شهری جلوگیری نموده و تضمین‌کننده اقتصاد خودکفا، امنیت و توسعه پایدار در مناطق روستایی باشد.

روستاها با توجه به نقش مهمی که در نظام تولید و اشتغال کشور دارند، در نظام برنامه‌ریزی کشور از موقعیت خاصی برخوردار هستند. با نگاهی گذرا به جامعه روستایی کشور می‌بینیم که این جامعه از گذشته تا به حال همیشه با مسائل و مشکلاتی روبه‌رو بوده است و چالش‌هایی از جمله کمبود امکانات زیربنایی، محیط‌زیست نامناسب، نظام نامناسب استقرار و پراکندگی بیش از حد جمعیت و فعالیت‌ها، عدم امکان سرمایه‌گذاری مطلوب در نواحی روستایی وجود داشته و دارد (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۶). این طرح از جمله طرح‌های عمران روستایی است که می‌تواند نقش مهم و زیربنایی در توسعه همه‌جانبه مناطق روستایی داشته باشد. این طرح، با استفاده از توانایی‌ها و قابلیت‌های خود می‌تواند زمینه‌ساز بهبود تسهیلات عمومی و رفاهی از قبیل نوسازی مسکن روستایی، معابر جدیدالاحداث و حریم

مسکونی، بهبود وضعیت زندگی روستاییان و مشارکت آنان باشد (برزو و همکاران، ۱۳۸۹: ۲). در واقع، طرح هادی را می‌توان، به عنوان اولین تلاش سازمان‌یافته و فراگیر ملی برای ساماندهی فضایی روستاهای کشور و مهم‌ترین وسیله مدیریت توسعه روستایی در نظر گرفت که نقش بنیادی و زیربنایی در توسعه یکپارچه نواحی روستایی کشور دارد (رضایی و صفا، ۱۳۹۳: ۱۵۲) طرح هادی در قالب یک طرح کالبدی، با ساماندهی و بهسازی بافت موجود، میزان مکان گسترش آبی و نحوه استفاده از زمین را برای عملکردهای مختلف برحسب مورد در قالب مصوبات طرح‌های ساماندهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی با طرح‌های جامع ناحیه‌ای تعیین می‌کند (غفاری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱). بر اساس آنچه که بیان شد طرح‌های هادی روستایی به عنوان تنها طرح عمرانی مرتبط با برنامه‌ریزی توسعه فیزیکی در سطوح روستایی کشور به حساب می‌آیند و نیز دارای اثرات مشهود متعدد اجتماعی، اقتصادی کالبدی و زیست‌محیطی در سکونتگاه‌های روستایی هستند (مطیعی لنگرودی و یاری، ۱۳۸۹: ۴۸). امروزه این گونه طرح‌ها به عنوان مهم‌ترین ابزار هدایت ساخت‌وساز در روستاها درآمده است. از طرفی اصلاحات کالبدی ناشی از اجرای طرح هادی در روستاها، موجب بهره‌مندی روستاییان از امکانات خدماتی بیشتر می‌شود (عظیمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۵). طرح هادی با تأکید افراطی بر عناصر کالبدی و بدون برقراری ارتباطی نظام‌وار و هدفمند با سایر ویژگی‌های ساختاری - کارکردی حاکم بر فضای جغرافیایی از اولویت ویژه‌ای برخوردار شده است (عظیمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۵). طرح هادی روستایی به‌منظور ساماندهی کالبدی و عملکردی روستا با ملاحظات پراکنش معنادار کاربری‌ها بر اساس نیازها، محدودیت‌ها و توانمندی‌های روستا انجام می‌شود. یکی از اهداف اساسی این طرح، برنامه‌ریزی کاربری زمین در سطح روستا است؛ بنابراین، ضمن تأکید بر ضرورت ارزیابی طرح هادی، پرداختن به سطح عملکرد این طرح در برنامه‌ریزی کاربری اراضی روستایی، تأثیر بسزایی در آینده توسعه کالبدی روستاهای کشور دارد (اعظمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۰۹). میان تمامی طرح‌های توسعه فیزیکی، طرح هادی روستایی ویژگی خاصی دارد و از سه جهت دارای اهمیت است. اولاً با توجه به زمان شروع این طرح‌ها، تهیه و اجرای آن‌ها بیش از ۲۰ سال سابقه دارد. ثانیاً، از آنجا که طرح هادی در مقیاس روستا تهیه می‌شود، گستره مکانی آن‌ها زیاد است و در تمام نواحی روستایی کشور می‌توان نمونه‌هایی از آن‌ها را یافت. ثالثاً، طرح هادی، جزء محلی‌ترین طرح‌ها است که به صورت مستقیم فقط با روستا در ارتباط است (عنابستانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۲).

طرح‌های هادی روستایی با نظارت بنیاد مسکن انقلاب اسلامی بر طبق نظم‌دهی کالبدی و عملکردی روستا به وسیله پراکنش معنادار کاربری‌ها صورت می‌گیرند. این طرح‌ها زمینه توسعه و عمران و هدایت وضعیت کالبدی روستا را بر عهده دارند (عنابستانی و هراتی، ۱۳۹۳: ۱۰۲). روستاها به عنوان قدیمی‌ترین شکل از سکونتگاه‌های انسانی کشور بنا بر ماهیت فضایی خویش و متناسب با ساختارهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و به خصوص محیط جغرافیایی که در آن واقع شده‌اند، دارای سازماندهی درونی و کالبدی خاص در زمینه نوع سکونت و شیوه‌های معیشت هستند. این مراکز جمعیتی در اثر فرآیندهای حاصله از "چرخه حیات" با تکیه بر شرایط و سازگار با شرایط زمان و مکان پیرامون خود رشد و توسعه یافته‌اند (چری و همکاران^۱، ۲۰۰۶: ۲۸۴). با توجه به مطالعات انجام شده و تبیین فرایند اجرایی طرح هادی روستایی مؤلفه‌های مختلفی در این حوزه مورد تأکید قرار گرفته که در قالب مدل مفهومی زیر تبیین شده و اهمیت و ضرورت اجرای طرح‌های هادی در راستای توسعه کالبدی و فیزیکی سکونتگاه‌های روستایی نشان داده شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی اجرای طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی

در ارتباط با موضوع نقش طرح هادی در توسعه کالبدی و فضایی سکونتگاه‌های روستایی منابع متعددی هم در داخل و هم در خارج از کشور نوشته شده است که هر کدام به ابعاد خاص از موضوع پرداخته‌اند. از جمله منابعی که به موضوع مورد بحث این تحقیق مربوط می‌شود می‌توان به مقالاتی که در جدول زیر آمده است اشاره نمود.

جدول ۱. پیشینه نظری تحقیق

ردیف	نویسندگان، سال	عنوان تحقیق	نتایج تحقیق
۱	افراخته و همکاران ۱۴۰۱	ارزیابی پیامد‌گرایی طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی ایران مبتنی بر نگرش خبرگان دانشگاهی و دستگاه‌های اجرایی	نتایج نشان داد که تهیه و اجرای طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی کشور پیامدهای مثبتی مانند بهبود نظام حرکتی، بهبود مسکن، ظهور فعالیت‌های اقتصادی جدید، برابری فضایی در برخورداری از خدمات زیربنایی و رفاهی و پیامدهای منفی از قبیل عدم توجه به مالکیت روستاییان، تضعیف عناصر فرهنگی، بسترسازی برای کالایی شدن روستا، افزایش وسعت روستاهای پیرامون کلان‌شهری و تخریب منابع طبیعی را به همراه داشته است.
۲	حکمت‌یار و همکاران ۱۴۰۰	تحلیل اثرات اجرای طرح هادی روستایی در توسعه مسکن و وضعیت زیست‌محیطی سکونتگاه‌های روستایی موردی روستاهای بخش مرکزی جیرفت	اجرای طرح هادی در زمینه بهبود وضعیت مسکن، محیط‌زیست و زندگی روستاییان موفق بوده و توانسته موجبات رضایتمندی نسبی ساکنین روستا را فراهم بیاورد. نتایج رتبه‌بندی روستاهای نمونه بر اساس روش تاپسیس، بیانگر بالاترین تأثیرگذاری اجرای طرح هادی در روستاهای پرجمعیت بوده است.

ردیف	نویسندگان، سال	عنوان تحقیق	نتایج تحقیق
۳	سواری و همکاران، ۱۳۹۲	تحلیل عوامل مرتبط با رضایت‌مندی روستاییان از طرح هادی (مطالعه موردی: روستای فراگل شهرستان دیوان‌دره)	یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بین اکثر مؤلفه‌های موجود در طرح هادی با میزان رضایت‌مندی روستاییان از این طرح رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
۴	حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۳	میزان موفقیت طرح هادی روستایی از دیدگاه مردم و مسئولان (منطقه مورد مطالعه: شهرستان رشتخوار)	یافته‌های به دست آمده نشان می‌دهند که طرح هادی روستایی به دلیل عدم مشارکت مردم موفقیت‌آمیز نبوده است.
۵	عزیزپور، ۱۳۹۵	مدرنیته و تحول کالبدی - فضایی سکونتگاه‌های روستایی ایران	یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد تغییرات (نه در چارچوب مدرنیته) امری گریزناپذیر برای روستاهای کشور است. به عبارتی هرگونه تغییری باید متناسب با شرایط و الزامات محیطی و اجتماعی - اقتصادی روستاها صورت پذیرد.
۶	صادقی و طولایی‌نژاد، ۱۳۹۸	تحلیل ادراک جامعه محلی از بازساخت کالبدی - فضایی اجرای طرح هادی در دهستان رشتخوار	یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که روستاهایی که دارای تیپ دشتی بوده‌اند، عملکرد موفق‌تری داشته و اجرای طرح‌های هادی در این روستاها تأثیر مطلوب‌تری بر بازساخت فضایی - کالبدی روستاهای منطقه داشته است.
۷	متوسلی و میرجلیلی، ۱۳۹۹	بررسی نقش پروژه‌های بهسازی بافت باارزش در توسعه کالبدی روستاهای استان یزد	یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اجرای پروژه‌های بهسازی بافت‌های با ارزش بر مؤلفه‌های احیاء، مرمت و جلوه‌بخشی به عناصر کالبدی درون بافت تأثیر گذاشته است.
۸	کاربین و ژولیت ^۱ (۲۰۱۹)	تکنیک‌ها و روش‌ها جهت توسعه کالبدی در نواحی روستایی مبتنی بر تحقیق کیفی	نتیجه حاکی از آن است که اجرای طرح‌های توسعه روستایی باعث ارتقای شاخص‌های زیستی می‌شود و بر میزان سرمایه‌گذاری، درآمد روستاییان و بر بهره‌برداری از زمین تأثیر مطلوبی دارد.
۹	سای‌فرد و بوژوروا ^۲ (۲۰۱۱)	مشکلات و چالش‌های رسیدن به توسعه روستایی	یافته‌ها نشان می‌دهد که وجود مشکلات مالی و پایین بودن سطح آگاهی مردم در مورد طرح‌ها و پروژه‌های عمرانی به عنوان مهم‌ترین چالش‌های توسعه کالبدی روستاها است.
۱۰	لانگ و همکاران (۲۰۱۱)	توسعه کالبدی در نواحی روستایی چین	اصلی‌ترین چالش‌های توسعه کالبدی در نواحی روستایی، ضعف در سیاست‌گذاری دولت، از بین رفتن بافت سنتی روستاها و کمبود منابع مالی است.

1- Corbin and Juliet

2- Siegfried and Budjurova

ردیف	نویسندگان، سال	عنوان تحقیق	نتایج تحقیق
۱۱	بائور و بوژوروا ^۱ (۲۰۱۱)	چالش‌های دسترسی به توسعه کالبدی روستا	مشکلات مالی و پایین بودن سطح آگاهی مردم روستا از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی طرح‌های عمرانی است.
۱۲	شیجی و همکاران ^۲ (۲۰۱۲)	بررسی نقش اصلاحات فیزیکی - کالبدی در رسیدن به توسعه	چالش‌هایی همچون ضعف مدیریتی، مسائل زیست‌محیطی، عدم مشارکت افراد مختلف شرایط اقتصادی اجتماعی مناطق روستایی، باعث ضعف در توسعه کالبدی در مناطق روستایی شده است.
۱۳	فرانسسکو ^۳ (۲۰۱۶)	عوامل مؤثر توسعه کالبدی روستایی در جنوب ایتالیا	انجام پروژه‌ها و برنامه‌ریزی‌های مرتبط با توسعه کالبدی روستایی در ایتالیا موفق بوده است.
۱۴	عناستانی و همکاران	چالش‌های برنامه‌ریزی کالبدی در روستاهای ایران با تأکید بر طرح‌های هادی روستایی	نتایج نشان می‌دهد که چالش‌های موجود در فرآیند طرح‌های هادی، تهیه شرح خدمات است و عدم مشارکت روستاییان در تهیه و اجرای قوانین در محدوده روستاها نسبت به سایر چالش‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار است.

منبع: نویسندگان، ۱۴۰۰.

۲- مواد و روش تحقیق

روش تحقیق در این مطالعه بر اساس هدف توصیفی - تحلیلی و از نظر ماهیت، کاربردی است. جامعه آماری تحقیق، خانوارهای روستاهای بخش جلگه چاه‌هاشم در شهرستان دلگان، هستند بر اساس فرمول کوکران با میزان خطای ۰.۰۵ درصد، ۳۱۲ خانوار به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند و سرپرستان خانوارهای روستایی نیز با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده / سیستماتیک انتخاب شدند. پایایی ابزار تحقیق با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای مؤلفه‌های مورد بررسی برابر با ۰/۸۱ به دست آمده است و روایی تحقیق یا اعتبار پرسش‌نامه از طریق اعتبار صوری محتوایی به دست آمده است. به بیان دیگر از نظرات استادان دانشگاه و کارشناسان بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان سیستان و بلوچستان که در زمینه طرح هادی روستایی شهرستان دلگان دارای اطلاعات ارزشمندی بودند برای تدقیق پرسش‌نامه استفاده شد. از آنجایی که طرح هادی روستایی برای بسیاری از روستاها تهیه شده؛ ولی هنوز به دلیل محدودیت منابع مالی و اعتباری اجرا نگردید روستاهای زیر که طرح هادی روستایی در آنها اجرا گردید به عنوان نمونه انتخاب شدند تا شاخص‌های مورد بررسی در تحقیق حاضر مورد ارزیابی قرار گیرند. داده‌های مستخرج از پرسش‌نامه با استفاده از آزمون‌های تحلیل هم‌بستگی، فریدمن و کروسکال والیس در محیط نرم‌افزاری SPSS مورد سنجش و تجزیه و تحلیل قرار گرفتند و برای ترسیم نقشه منطقه مورد مطالعه از نرم‌افزار ARCGIS استفاده شده است.

1- Bauer and Budjurova
2- Shijie et al
3- Francesco

جدول ۲. روستاهای مورد مطالعه در بخش جلگه چاه هاشم

نام دهستان	نام روستا	خانوار	جمعیت	حجم نمونه
جلگه چاه‌هاشم	آذراباد (۱)	۱۱۲	۴۳۳	۲۱
	دهنو	۲۷۴	۱۱۴۱	۵۱
	اسفند	۶۱۸	۲۴۳۰	۱۱۶
چاه‌علی	چاه‌علی	۱۸۰	۷۱۷	۳۴
	احمدآباد گورک	۱۸۹	۷۷۷	۳۶
	مندبالا	۲۸۸	۱۱۱۹	۵۴
جمع		۱۶۶۱	۶۶۱۷	۳۱۲

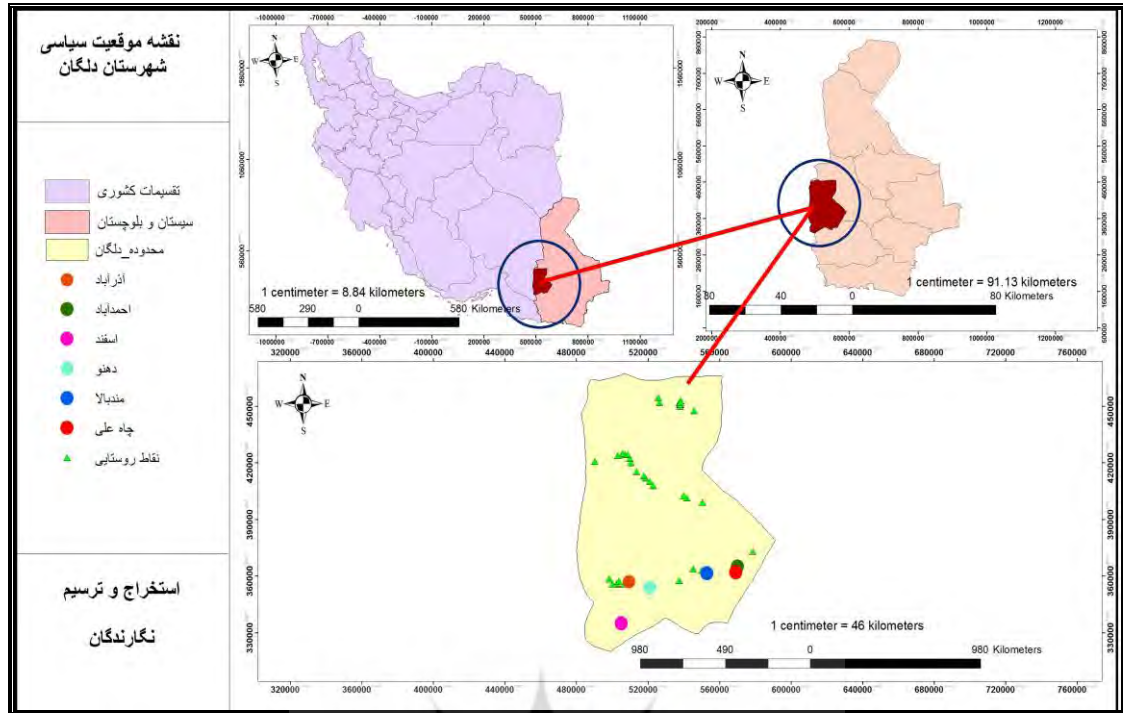
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۳. شاخص‌های کلیدی توسعه کالبدی و فضایی

ردیف	شاخص‌ها	سطوح اندازه‌گیری
۱	میزان درآمد، بهبود کسب و کار، فرصت‌های شغلی جدید	نسبتی و فاصله‌ای
۲	مقاوم‌سازی مسکن روستایی، بهسازی مسکن، روشنایی معابر، تعریض معابر، آسفالت معابر، پارک‌های کودک، امدادسانی، حمل‌ونقل، مبلمان روستایی، جمع‌آوری آب‌های سطحی، کتابخانه عمومی، احداث کانپوو، احداث پل، دیوارکشی حریم رودخانه،	اسمی - طبقه‌ای و ترتیبی
۳	مشارکت روستاییان در زمینه توسعه کالبدی (مالی، مشورتی، یدی)	نسبتی و ترتیبی
۴	درختکاری کنار معابر، حفظ محیط‌زیست، جمع‌آوری زباله	ترتیبی

۲-۱- موقعیت جغرافیای شهرستان دلگان

شهرستان دلگان در جنوب غربی استان سیستان و بلوچستان، از شمال و شرق به شهرستان ایرانشهر، از جنوب به شهرستان نیک‌شهر و از غرب به شهرستان رودبار استان کرمان منتهی می‌گردد. مساحت این شهرستان ۱۱۷۸۰ کیلومتر مربع بوده و شامل ۲ بخش و ۵ دهستان است. مردم ساکن در منطقه اغلب بلوچ هستند و با گویش بلوچی صحبت می‌کنند. مسافت دلگان تا تهران مسیر (دلگان، ایرانشهر، تهران) ۱۷۲۵ کیلومتر و مسیر (دلگان، جیرفت، تهران) ۱۵۰۰ کیلومتر است. شهرستان دلگان در جنوب شرقی ایران واقع شده است و از نظر موقعیت ریاضی بین طول‌های ۵۹ درجه و ۰۸ دقیقه تا ۶۱ درجه و ۱۱ دقیقه شرقی و عرض‌های ۲۶ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۲۸ درجه و ۴۰ دقیقه شمالی قرار دارد (جلالی، ۱۳۹۲: ۴۷).

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی و پراکندگی روستاهای مورد مطالعه

بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵ و داده‌های جدول ۳ جمعیت در کل روستاهای مورد مطالعه برابر با ۶۶۱۷ نفر است. در جدول زیر داده‌های جمعیتی روستاها از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ آورده شده و نرخ رشد ۵ساله روستاهای مورد مطالعه بررسی شده است. طبق داده‌های موجود بیشترین نرخ رشد را در این بازه زمانی، روستای احمدآباد گورک در دهستان چاه‌علی با مقدار ۴/۸۶ درصد را به خود اختصاص داده است و از طرفی روستای دهنو در دهستان جلگه چاه‌هاشم کمترین نرخ رشد را با مقدار ۰/۲۷ داراست.

جدول ۴. تحولات جمعیتی روستاهای نمونه در طی سال‌های ۹۰-۹۵

نرخ رشد	جمعیت سال ۱۳۹۵	جمعیت ۱۳۹۰	نام روستا	نام دهستان
۵/۸۷	۴۴۳	۳۳۳	آذرآباد (۱)	جلگه چاه‌هاشم
۰/۲۷	۱۱۴۱	۱۱۲۶	دهنو	
۱/۲۶	۲۴۳۰	۲۲۸۳	اسفند	
۲/۲۰	۷۱۷	۶۴۳	چاه‌علی	چاه‌علی
۴/۸۶	۷۷۷	۶۱۳	احمدآباد گورک	
۱/۶۱	۱۱۱۹	۱۰۳۳	مندبالا	
۱/۸۳	۶۶۱۷	۶۰۴۱	جمع	

منبع: یافته‌های پژوهش بر اساس مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵-۱۳۹۰

۳- یافته‌ها

بر اساس نتایج حاصل از توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان، از تعداد ۳۱۲ نفر نمونه مورد بررسی در بین روستاهای مورد مطالعه، حدود ۵۶/۱ درصد مرد و ۴۳/۹ درصد را زنان به خود اختصاص داده‌اند. بر اساس نتایج حاصل از پرسش‌نامه ۶۳/۵ درصد پاسخگویان در گروه سنی ۲۰ تا ۴۰ سال قرار دارند که بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند. ۲۵/۶ درصد پاسخگویان در گروه سنی کمتر از ۲۰ سال قرار دارند و ۷/۴ درصد پاسخگویان در رده سنی ۴۰ تا ۶۰ سال هستند و کمترین تعداد پاسخگویان در گروه سنی بیشتر از ۶۰ سال با مقدار ۳/۵ درصد هستند.

بر اساس اطلاعات جمع‌آوری شده در بین مردمان روستاهای مورد مطالعه، میزان تحصیلات اکثر پاسخگویان دیپلم با مقدار ۳۹/۷ درصد است. بعد از آن پاسخ‌دهندگان با مقطع راهنمایی و لیسانس در مراتب بعدی قرار دارند. در رابطه با محل سکونت، ۷۶/۳ درصد پاسخگویان در روستای محل زندگی‌شان مشغول به فعالیت هستند و ۱۴/۱ درصد نیز در روستاهای اطراف مشغول به کار هستند و ۷/۷ درصد روستاییان در شهر دلگان فعالیت می‌کنند که اکثر آن‌ها کارمند هستند.

بیشترین میانگین در بین شاخص‌های بعد کیفیت مسکن در روستاهای مورد مطالعه، متعلق به شاخص کاربرد مصالح بومی در مسکن روستایی با مقدار ۳/۸۰ است که طرح هادی بیشترین تأثیر را بر این مورد داشته است. از طرف دیگر کمترین اثرپذیری را شاخص بهسازی و مقاوم‌سازی مسکن روستایی با مقدار ۳/۴۷ به خود اختصاص داده است.

جدول ۵. فراوانی و میانگین شاخص‌های کیفیت مسکن

میانگین	درصد فراوانی					شاخص‌ها
	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۳/۵۶	۹/۹۰	۵۰/۳۰	۲۶/۹۰	۱۱/۲۰	۱/۶۰	الگوی ساخت‌وساز روستایی
۳/۵۷	۱۴/۱۰	۴۳/۶۰	۲۸/۵۰	۱۲/۵۰	۱/۳۰	تیپ مسکن
۳/۴۷	۱۴/۴۰	۳۹/۴۰	۳۰/۴۰	۱۰/۶۰	۵/۱۰	بهسازی و مقاوم‌سازی مسکن روستایی
۳/۵۸	۲۱/۵۰	۳۶/۹۰	۲۴/۴۰	۱۲/۵۰	۴/۸۰	زیبایی مسکن روستایی
۳/۷۱	۲۴/۰۰	۳۷/۸۰	۲۵/۰۰	۱۱/۲۰	۱/۹۰	رعایت تراکم خانوار در واحد مسکونی
۳/۶۸	۲۰/۵۰	۴۵/۲۰	۱۸/۹۰	۱۲/۵۰	۲/۹۰	رعایت ضوابط ساخت‌وساز مسکن روستایی
۳/۷۶	۲۷/۶۰	۳۸/۸۰	۱۷/۶۰	۱۴/۱۰	۱/۹۰	کاهش تعداد مسکن متروکه و خالی از سکنه
۳/۶۸	۲۳/۱۰	۳۷/۵۰	۲۶/۰۰	۱۱/۲۰	۲/۰۲	جدایی فضای زیست از فضای دامی
۳/۸۰	۲۸/۲۰	۳۶/۹۰	۲۴/۰۰	۸/۷۰	۲/۲۰	کاربرد مصالح بومی در مسکن روستایی
۳/۵۹	۲۵/۰۰	۳۲/۴۰	۲۴/۰۰	۱۵/۱۰	۲/۶۰	پایداری الگوی معماری سنتی

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

همچنین برای مقایسه میانگین و رتبه‌بندی شاخص‌های کیفیت مسکن روستایی از آزمون فریدمن استفاده گردید. نتایج آزمون حاکی از آن است که ده شاخص بررسی شده تا سطح اطمینان ۹۹ درصد تفاوت معناداری با یکدیگر دارند. پایداری الگوی معماری سنتی با میانگین رتبه‌ای ۵/۹۴ و جدایی فضای زیست انسانی از فضای دامداری با میانگین رتبه‌ای ۵/۹۳ بالاترین مقادیر را به خود اختصاص دادند و در مقابل زیبایی مسکن روستایی با میانگین رتبه‌ای ۵/۰۳ پایین‌ترین مقادیر را به خود اختصاص داده و از کمترین میانگین رتبه‌ای برخوردار است. به بیان دیگر طرح هادی

روستایی ضمن توجه به کالبد و فیزیک روستا، در بهبود کیفیت مسکن و ارتقاء زیست‌پذیری روستا نقش حائز اهمیتی ایفا می‌کند.

جدول ۶. مقایسه میانگین شاخص‌های کیفیت مسکن روستایی با استفاده از آزمون فریدمن

ردیف	مؤلفه‌ها	آماره فریدمن	تعداد نمونه	کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	کاهش تعداد مسکن متروکه و خالی از سکنه	۵/۱۷	۳۱۲	۳۷/۳۰۱	۸	۰/۰۰۰
۲	کاربرد مصالح بومی در مسکن روستایی	۵/۱۸				
۳	زیبایی مسکن روستایی	۵/۰۳				
۴	رعایت ضوابط ساخت‌وساز مسکن روستایی	۵/۳۷				
۵	رعایت تراکم خانوار در واحد مسکونی	۵/۶۲				
۶	تفکیک فضای زیستی از فضای دامداری	۵/۹۴				
۷	تیپ مسکن	۵/۶۱				
۸	پایداری الگوی معماری سنتی	۵/۹۳				
۹	بهسازی و مقاوم‌سازی مسکن روستایی	۵/۴۸				

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

برای تبیین رابطه شاخص‌های شبکه معابر از تحلیل همبستگی کای اسکوئر استفاده شد. نتایج بیانگر آن است که تمام شاخص‌های بررسی شده نظیر ایجاد معابر جدید روستایی، تعریض معابر روستایی، آسفالت و بهبود کیفیت پوشش معابر روستایی، دسترسی آسان به معابر روستایی، احداث پیاده‌روها و ... رابطه معنادار تا سطح اطمینان ۹۹ درصدی با اجرای طرح هادی روستایی دارند. به عبارت دیگر طرح هادی روستایی ضمن توجه به کالبد و فیزیک روستا، در بهبود شبکه معابر نقش فراوانی داشته است.

جدول ۷. بررسی رابطه شاخص‌های شبکه معابر اجرای طرح هادی با استفاده از تحلیل همبستگی کای اسکوئر

شاخص‌ها	تعداد نمونه	کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معناداری
ایجاد معابر جدید روستایی	۳۱۲	۱۴۶/۰۴	۴	۰/۰۰۰
تعریض معابر روستایی		۱۴۶/۹۱	۴	۰/۰۰۰
آسفالت و بهبود کیفیت پوشش معابر روستایی		۴۴/۳۷	۴	۰/۰۰۰
دسترسی آسان به معابر روستایی		۴۲/۷۱	۴	۰/۰۰۰
احداث پیاده‌روها		۱۳۴/۳۸	۴	۰/۰۰۰
زیباسازی معابر روستایی		۱۰۴/۹۵	۴	۰/۰۰۰
درختکاری کنار معابر روستایی		۱۳۰/۶۶	۴	۰/۰۰۰
رعایت شیب معابر روستایی در دفع آب‌های سطحی		۷۹/۷۴	۳	۰/۰۰۰
سهولت رفت و آمد بین مسکن و باغ‌ها		۱۴۴/۹۵	۴	۰/۰۰۰
روشنایی معابر		۱۶۵/۲۷	۴	۰/۰۰۰

۰/۰۰۰	۴	۱۱۸/۸۳	افزایش سطح امنیت روستاییان در زمان تردد
۰/۰۰۰	۴	۱۲۱/۴۹	کاهش وقوع تصادفات در روستا
۰/۰۰۰	۴	۸۵/۰۸	توجه به عبور و مرور معلولین روستا
۰/۰۰۰	۴	۱۳۴/۶۹	ایجاد و توسعه مبلمان در روستا

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

همچنین برای مقایسه میانگین و رتبه‌بندی شاخص‌های شبکه معابر روستایی از آزمون فریدمن استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد که شاخص‌های بررسی شده تا سطح اطمینان ۹۹ درصد تفاوت معناداری با یکدیگر دارند. تعریض معابر روستایی با میانگین رتبه‌ای ۸/۴۱ و احداث پیاده‌روها با میانگین رتبه‌ای ۸/۱۰ بالاترین مقادیر را به خود اختصاص داده‌اند و در مقابل توجه به عبور و مرور معلولین روستا با میانگین رتبه‌ای ۶/۹۹ پایین‌ترین مقادیر را به خود اختصاص داده و از کمترین میانگین رتبه‌ای برخوردار است.

جدول ۸. مقایسه میانگین و رتبه‌بندی شاخص‌های شبکه معابر پس از اجرای طرح هادی با استفاده از آزمون فریدمن

شاخص‌ها	آماره فریدمن	کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معناداری
ایجاد معابر جدید روستایی	۷/۴۹	۵۵/۲۹۹	۱۳	۰/۰۰۰
تعریض معابر روستایی	۸/۴۱			
آسفالت و بهبود کیفیت پوشش معابر روستایی	۷/۰۵			
دسترسی آسان به معابر روستایی	۷/۲۷			
احداث پیاده‌روها	۸/۱۰			
زیباسازی معابر روستایی	۷/۰۳			
درختکاری کنار معابر روستایی	۷/۳۷			
رعایت شیب معابر روستایی در دفع آب‌های سطحی	۷/۸۶			
سهولت رفت و آمد بین مسکن و باغ‌ها	۷/۹۹			
روشنایی معابر	۷/۰۵			
افزایش سطح امنیت روستاییان در زمان تردد	۷/۴۲			
کاهش وقوع تصادفات در روستا	۷/۲۹			
توجه به عبور و مرور معلولین روستا	۶/۹۹			
ایجاد و توسعه مبلمان در روستا	۷/۷۱			

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

همچنین برای مقایسه میانگین و رتبه‌بندی شاخص‌های کاربری اراضی از آزمون فریدمن استفاده گردید. نتایج آزمون حاکی از آن است که شاخص‌های بررسی شده تا سطح اطمینان ۹۹ درصد تفاوت معناداری با یکدیگر دارند. ایجاد تناسب منطقی بین جمعیت و کاربری‌ها با میانگین رتبه‌ای ۸/۵۳ و جذب امکانات و خدمات رفاهی زیربنایی با میانگین رتبه‌ای ۷/۲۴ بالاترین مقادیر را به خود اختصاص دادند و در مقابل گسترش فیزیکی روستا با میانگین رتبه‌ای ۶/۵۳ پایین‌ترین مقادیر را به خود اختصاص داده است.

جدول ۹. مقایسه میانگین شاخص‌های کاربری اراضی پس از اجرای طرح هادی روستایی با استفاده از فریدمن

شاخص‌ها	آماره فریدمن	کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معناداری
ایجاد تناسب منطقی بین جمعیت و کاربری‌ها	۸/۵۳	۱۳۰/۳۰۲	۱۱	۰/۰۰۰
جذب امکانات و خدمات رفاهی زیربنایی	۷/۲۴			
نحوه توزیع خدمات	۶/۸۳			
شناسایی و نگهداری بافت باارزش تاریخی و فرهنگی	۷/۲۵			
انتخاب مناسب سمت توسعه روستا	۵/۶۲			
مکان‌یابی مناسب خدمات	۵/۲۵			
کیفیت دسترسی به خدمات	۶/۴۱			
کاهش کاربری‌های ناسازگار در روستا	۶/۱۹			
حفظ هویت بافت کالبدی در کاربری‌های جدید	۶/۶۶			
حفظ و توسعه فضای مذهبی در تعریف کاربری‌ها	۷/۳۴			
حفظ فضای سبز و درختان روستا	۶/۱۴			
گسترش فیزیکی روستا	۶/۵۳			

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

برای بررسی رابطه شاخص‌های بهداشت محیط از تحلیل همبستگی کای اسکوتر استفاده شد و نتایج آن نشان می‌دهد که تمام شاخص‌های بررسی شده از قبیل جمع‌آوری آب‌های سطحی از معابر روستا، جمع‌آوری فاضلاب روستایی، هدایت آب‌های سطحی به سمت مزارع و بیرون روستا، جمع‌آوری زباله، تفکیک زباله از مبدأ و ... رابطه معنادار تا اطمینان ۹۹ درصدی با اجرای طرح هادی روستایی دارند. به عبارت دیگر طرح هادی روستایی ضمن توجه به کالبد و فیزیک روستا، در بهبود بهداشت محیط نیز نقش مهمی را دارد.

جدول ۱۰. بررسی رابطه شاخص‌های بهداشت محیط با اجرای طرح هادی روستایی با استفاده از همبستگی

کای اسکوتر

شاخص‌ها	تعداد نمونه	کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معناداری
جمع‌آوری آب‌های سطحی از معابر روستا	۳۱۲	۱۴۰/۰۸	۴	۰/۰۰۰
جمع‌آوری فاضلاب روستایی		۱۴۹/۶۳	۴	۰/۰۰۰
هدایت آب‌های سطحی به سمت مزارع و بیرون روستا		۱۶۵/۷۸	۴	۰/۰۰۰
جمع‌آوری زباله		۱۱۹/۵۷	۴	۰/۰۰۰
تفکیک زباله از مبدأ		۱۲۲/۱۳	۴	۰/۰۰۰
دفن زباله در مکان مناسب		۸۷/۳۲	۴	۰/۰۰۰
تعیین حدود کلی مکان دفع بهداشتی زباله		۱۵۳/۷۶	۴	۰/۰۰۰
مکان‌یابی و ساماندهی محدوده گورستان		۱۴۴/۵۷	۴	۰/۰۰۰
ایجاد و گسترش فضای سبز در محیط روستا		۷۰/۲۷	۴	۰/۰۰۰

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

همچنین برای مقایسه میانگین و رتبه‌بندی شاخص‌های بهداشت محیط از آزمون فریدمن استفاده گردید. نتایج آزمون نشان‌دهنده آن است که شاخص‌های بررسی‌شده تا سطح اطمینان ۹۹ درصد تفاوت معناداری با یکدیگر دارند. مکان‌یابی و ساماندهی محدوده گورستان با میانگین رتبه‌ای ۵/۴۳ و جمع‌آوری فاضلاب روستایی با میانگین رتبه‌ای ۵/۲۴ بالاترین مقادیر را به خود اختصاص داده‌اند و در مقابل هدایت آب‌های سطحی به سمت مزارع و بیرون روستا با میانگین رتبه‌ای ۴/۲۱ پایین‌ترین مقدار میانگین رتبه‌ای را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱۱. مقایسه میانگین شاخص‌های بهداشت محیط پس از اجرای طرح هادی روستایی با استفاده از فریدمن

شاخص‌ها	آماره فریدمن	کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معناداری
جمع‌آوری آب‌های سطحی از معابر روستا	۵/۱۱	۷۲/۱۳۴	۸	۰/۰۰۰
جمع‌آوری فاضلاب روستایی	۵/۲۴			
هدایت آب‌های سطحی به سمت مزارع و بیرون روستا	۴/۲۱			
جمع‌آوری زباله	۴/۴۱			
تفکیک زباله از مبدأ	۴/۹۱			
دفن زباله در مکان مناسب	۵/۱۷			
تعیین حدود کلی مکان دفع بهداشتی زباله	۵/۳			
مکان‌یابی و ساماندهی محدوده گورستان	۵/۴۳			
ایجاد و گسترش فضای سبز در محیط روستا	۵/۱۳			

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

برای مقایسه داده‌های کیفی در بین روستاها از آزمون کروسکال‌والیس استفاده شد. این آزمون در واقع معادل ناپارامتریک آزمون F مستقل در روش تحلیل واریانس یک‌طرفه است. زمانی که فرض‌های بنیادی تحلیل واریانس مانند نرمال بودن توزیع داده‌ها و برابری واریانس گروه‌ها برقرار نباشد، از آزمون کروسکال‌والیس استفاده می‌شود (نجفی کانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۳۲).

همان طوری که در جدول زیر اشاره شده است، برای مقایسه سطح کیفی مسکن در شش روستای مورد مطالعه از آزمون کروسکال‌والیس استفاده گردید و نتایج آماره کروسکال‌والیس برابر با ۷۰/۳۵ و مقدار $p=0/000$ به دست آمده که بیانگر آن است که از این حیث تفاوت معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد بین روستاها وجود دارد. نتایج نشان می‌دهد که روستاهای آذرآباد و دهنو از وضعیت مطلوب‌تری نسبت به دیگر روستاها برخوردارند و روستاهای اسفند و چاه‌علی و مندبالا، از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار است. اما میانگین رتبه‌ای به دست آمده نشان می‌دهد که احمدآباد گورک از وضعیت مناسبی برخوردار نیست.

همچنین نتایج حاصل از کروسکال‌والیس تفاوت ۹۹ درصدی را در زمینه شبکه معابر روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد. به بیان دیگر از حیث شبکه معابر آذرآباد و دهنو دارای بالاترین مقادیر هستند و از وضعیت مطلوبی برخوردارند اما در مقابل روستاهای چاه‌علی و احمدآباد از وضعیت نامناسبی برخوردارند.

جدول ۱۲. مقایسه میانگین کیفیت مساکن و شبکه معابر در روستاهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون کروسکال والیس

مؤلفه‌ها	میانگین رتبه‌ای	نام روستاها	mean rank	رتبه‌بندی	ضریب کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معناداری
کیفیت مساکن	۳/۶۳	آذرآباد	۲۳۱/۳۱	۱	۷۰/۳۵	۵	۰/۰۰۰
		دهنو	۲۲۰/۶۲	۲			
		اسفند	۱۴۶/۰۶	۵			
		چاه‌علی	۱۴۸/۱۲	۳			
		احمدآباد گورک	۷۷/۷۵	۶			
		مندبالا	۱۴۷/۰۵	۴			
بهبود شبکه معابر	۳/۶۰	آذرآباد (۱)	۲۴۱/۲۹	۱	۹۳/۷۹	۵	۰/۰۰۰
		دهنو	۲۲۳/۳	۲			
		اسفند	۱۶۴/۹۳	۳			
		چاه‌علی	۹۴/۲۲	۵			
		احمدآباد گورک	۷۹/۷۱	۶			
		مندبالا	۱۳۲/۷۳	۴			

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

همان‌طوری که در جدول زیر اشاره شده است برای کاربری اراضی در شش روستای مورد مطالعه از آزمون کروسکال والیس استفاده گردید و نتایج آماره کروسکال والیس برابر ۹۹/۸۵ و مقدار $p=0/000$ به دست آمده که نشان‌دهنده آن است که از این جهت تفاوت معنادار در سطح اطمینان ۹۹ درصد بین روستاها وجود دارد. نتایج نشان می‌دهد که روستاهای آذرآباد، دهنو و اسفند از وضعیت مناسب‌تری نسبت به دیگر روستاها برخوردارند، اما میانگین رتبه‌ای به دست آمده نشان می‌دهد که احمدآباد گورک از وضعیت مناسبی برخوردار نیست. همچنین نتایج حاصل از کروسکال والیس تفاوت ۹۹ درصدی را در زمینه بهداشت محیط روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهد. به بیان دیگر از نظر شبکه معابر روستاهای آذرآباد و دهنو دارای مقادیر بالاتری هستند و از وضعیت مناسبی برخوردارند، اما روستاهای احمدآباد گورک و مندبالا از وضعیت نامناسب برخوردار هستند.

جدول ۱۳. مقایسه میانگین کاربری اراضی و بهداشت محیط روستایی در روستاهای مورد مطالعه با استفاده از آزمون کروسکال والیس

مؤلفه‌ها	میانگین رتبه‌ای	نام روستاها	mean rank	رتبه بندی	کای اسکوتر	درجه آزادی	سطح معناداری
کاربری اراضی	۳/۶۳	آذرآباد (۱)	۲۳۱/۳۱	۱	۹۹/۸۵	۵	۰/۰۰۰
		دهنو	۲۲۲/۴۲	۲			
		اسفند	۱۷۲/۷۱	۳			
		چاه‌علی	۱۰۲/۱	۵			
		احمدآباد گورک	۶۷/۷۹	۶			
		مندبالا	۱۲۳/۵۹	۴			
بهداشت محیط	۳/۶۷	آذرآباد (۱)	۲۳۱/۱۷	۱	۹۱/۴۴	۵	۰/۰۰۰
		دهنو	۲۲۳/۱۳	۲			
		اسفند	۱۶۲/۴۲	۳			
		چاه‌علی	۱۴۴/۵۶	۴			
		احمدآباد گورک	۶۱/۰۳	۶			
		مندبالا	۱۲۲/۹۸	۵			

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

بر اساس آزمون همبستگی فای، می‌توان بیان کرد که رابطه ۹۹ درصدی بین اجرای طرح هادی با تثبیت جمعیت روستایی وجود داشته و طرح هادی باعث شده که جمعیت روستایی ثابت بماند و مهاجرت کمتر اتفاق بیفتد.

جدول ۱۴. بررسی رابطه طرح هادی روستایی با تثبیت جمعیت بر اساس همبستگی فای / کرامرز V

متغیر مستقل	متغیر وابسته	تعداد نمونه	ضریب فای / کرامرز V	سطح معناداری
طرح هادی روستایی	کاهش مهاجرت روستاییان	۳۱۲	۰/۵۸۲	۰/۰۰۱

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

نتیجه همبستگی اسپیرمن نشان می‌دهد که بین اجرای طرح هادی و بهبود شاخص‌های کالبدی و فیزیکی از قبیل تعریض معابر، جدول‌کشی حاشیه خیابان‌ها، جمع‌آوری آب‌های سطحی، مدیریت پسماند و ... همبستگی معناداری تا سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارند و طرح هادی باعث بهبود شرایط شاخص‌های کالبدی و فیزیکی شده است.

جدول ۱۵. بررسی رابطه طرح هادی با توسعه کالبدی و فیزیکی روستاها بر اساس آزمون همبستگی اسپیرمن

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب همبستگی	N	سطح معناداری
اجرای طرح هادی	بهبود شاخص‌های کالبدی و فیزیکی از قبیل تعریض معابر، جدول‌کشی حاشیه خیابان‌ها، جمع‌آوری آب‌های سطحی، مدیریت پسماند و ...	۰/۷۱۹	۳۱۲	۰/۰۰۰

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

نتایج همبستگی اسپیرمن حاکی از آن است که بین رضایت مردم و اجرای طرح هادی همبستگی معناداری تا سطح ۹۹ درصد وجود دارد و مردم روستاهای مورد مطالعه از اجرای طرح هادی روستایی رضایت دارند و از طرفی بین اجرای طرح هادی و رضایت مردم از مسئولین در این رابطه نیز رابطه معناداری وجود دارد و مردم روستاها نیز از عملکرد مسئولین رضایت خوبی را دارند.

جدول ۱۶. بررسی رابطه اجرای طرح هادی با رضایت مردم از اجرای طرح هادی و عملکرد مسئولین بر اساس آزمون همبستگی اسپیرمن

سطح معناداری	N	ضریب همبستگی	متغیر	
			رضایت مردم از عملکرد مسئولان در اجرای طرح هادی	متغیر مستقل
۰/۰۰۰	۳۱۲	۰/۵۰۶	رضایت مردم از اجرای طرح هادی	متغیر وابسته

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰

بر اساس آزمون همبستگی اسپیرمن، بین اجرای طرح هادی و بهبود شاخص‌های کالبدی و فیزیکی از قبیل تعریض معابر، جدول کشی حاشیه خیابان‌ها، جمع‌آوری آب‌های سطحی، مدیریت پسماند و ... همبستگی معناداری تا سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد و طرح هادی باعث بهبود شرایط شاخص‌های کالبدی و فیزیکی شده است.

جدول ۱۷. بررسی رابطه طرح هادی با توسعه کالبدی و فیزیکی روستاها بر اساس آزمون همبستگی اسپیرمن

سطح معناداری	N	ضریب همبستگی	متغیر وابسته	متغیر مستقل
۰/۰۰۰	۳۱۲	۰/۷۱۹	بهبود شاخص‌های کالبدی و فیزیکی از قبیل تعریض معابر، جدول کش حاشیه خیابان‌ها، جمع‌آوری آب‌های سطحی، مدیریت پسماند و...	اجرای طرح هادی

منبع: مطالعات میدانی محقق، ۱۴۰۰.

۴- بحث و نتیجه‌گیری

یکی از مهم‌ترین طرح‌ها و برنامه‌های دولت برای ساماندهی و توسعه روستاهای کشور، تهیه و اجرای طرح هادی روستایی است که با هدف توسعه و عمران روستاها، تأمین و توزیع عادلانه امکانات و خدمات بهداشتی و عمومی، ایجاد شبکه ارتباطی منظم و بهبود کیفیت بافت روستاها، ایجاد تسهیلات لازم جهت بهبود مسکن روستاییان و خدمات محیط زیستی و عمومی و ... انجام شده است. بر این اساس طرح هادی نقش مهمی در بهبود زیست‌پذیری مناطق روستایی در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی محل زندگی، رضایت از استانداردها و کیفیت زندگی روستاییان دارد. مهم‌ترین هدف طرح هادی روستایی تجدید حیات روستا به لحاظ ابعاد فیزیکی، اقتصادی و اجتماعی روستاها است و سامان‌دهی و اصلاح بافت موجود، میزان و مکان گسترش آبی و نحوه استفاده از زمین برای عملکردهای مختلف در روستا سه محور اصلی در طرح هادی به شمار می‌روند. بنابراین طرح هادی روستایی به بهبود شرایط موجود در روستا و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی اهالی روستا منجر می‌شود و این نشانگر اهمیت زیاد تهیه و اجرای این طرح در فضای روستایی است.

شایان ذکر است که نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیق و محققان خارجی از قبیل Gibson (۲۰۱۰) و Francesco (۲۰۱۶) و محققان داخل کشور مثل عزیزپور و همکاران (۱۳۹۵)، متوسلی و همکاران (۱۳۹۹) و عنابستانی و اکبری (۱۳۹۱) کاملاً هم‌سو بوده و مطابقت دارد. در مقابل نتیجه این تحقیق با نتایج دیگر محققان داخلی و خارجی که در پیشینه به آن‌ها اشاره گردید هم‌سو نبوده و از زوایای دیگری طرح هادی را مورد بررسی قرار دادند. روستاهای کشور به دلیل اوضاع خاص فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و شرایط جغرافیایی در طول تاریخ شکل گرفته است. کالبد فیزیکی روستاها که طی یک فرآیند کند و بطئی متأثر از نظام‌های اجتماعی و اقتصادی آن‌ها به وجود آمده، به علت عدم تحرک این نظام‌ها در چند دهه اخیر بدون پیدایش تغییرات اساسی به همان صورت باقی مانده است. به همین دلیل تهیه و اجرای طرح هادی روستایی با بیش از دو دهه سابقه از اساسی‌ترین اقداماتی است که به‌منظور توسعه فیزیکی روستاهای ایران اجرا شده است. با توجه به مطالعات انجام‌شده و نتایج به دست آمده، پیشنهادهای زیر برای اجرای طرح هادی روستایی و توسعه کالبدی - فضایی در راستای توسعه روستاهای مورد مطالعه ارائه می‌شوند:

- توانمند کردن نهادی و قانونی در جهت افزایش مشارکت عمومی روستاییان در جریان تهیه، تصویب و اجرای طرح هادی روستایی
- ایجاد زمینه توسعه و عمران روستاها با توجه به شرایط فرهنگی - اقتصادی و اجتماعی روستاها
- تأمین عادلانه امکانات از طریق ایجاد تسهیلات اجتماعی، تولیدی، رفاهی
- اختصاص دادن اعتبارات کافی و برنامه مدون مالی در جهت اجرای کامل طرح‌های هادی روستایی
- توجه به پتانسیل‌ها، ظرفیت‌ها و توانمندی‌های بومی روستاها
- توسعه و عمران روستاها با توجه به شرایط فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی روستاها
- ایجاد زمینه بهبود وضعیت اقتصادی روستاها از طریق تسهیلات تولیدی، اشتغال و ارتقاء درآمد روستاییان
- جلوگیری از ورود قوانین مکتوب شهری به حوزه روستایی و بازنگری همه قوانین مرتبط با طرح‌های توسعه روستایی
- توجه به حفظ کاربری اراضی و نظارت بر رشد و توسعه مناسب فیزیکی سکونتگاه‌های روستایی
- بهره‌گیری از نهادهای محلی و بومی روستاها
- سازگاری سرانه تمام کاربری‌ها با شرایط بومی روستاها
- تغییر دیدگاه از نگاه سنتی به نگاه راهبردی در فرآیند تهیه و اجرای طرح هادی روستایی
- انجام مطالعات گونه‌شناسی عرصه‌های مسکونی در سکونتگاه‌های روستایی
- توسعه فیزیکی و کالبدی روستاهای مورد مطالعه در شهرستان دلگان
- ایجاد تسهیلات لازم جهت بهبود مسکن روستاییان و ارائه خدمات محیط زیست عمومی
- توسعه فضای سبز و درختکاری کنار معابر و مکان‌های عمومی روستاها
- تأسیس امکانات ورزشی در راستای بهبود وضعیت رفاهی جوانان و زنان روستایی
- مدیریت پسماند (جمع‌آوری، تفکیک از مبدأ و دفن در مکان مناسب)
- جمع‌آوری آب‌های سطحی و هدایت آن به خارج از روستا و یا هدایت آن به سمت مزارع
- ایجاد شبکه ارتباطی منظم و ساماندهی منطقی نظام توزیع خدمات در سطح روستاهای مورد مطالعه.

منابع

۱. افراخته، حسن، عزیز پور فرهاد و عزیزی، سمیه (۱۴۰۱)، ارزیابی پیامدگرایی طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی ایران مبتنی بر نگرش خبرگان دانشگاهی و دستگاه‌های اجرایی، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۷۸، صص ۹۲-۷۸.
۲. ابراهیمی، محمدصادق؛ امینی، امیرمظفر و میکائیل، سیدحنیف (۱۳۹۳)، بررسی وضعیت خدمات زیربنایی و روینایی طرح هادی روستایی. فصلنامه چشم‌انداز جغرافیایی در مطالعات انسانی، ۲۶(۲) صص ۱۰۵-۱۱۹.
۳. اعظمی، موسی؛ توحیدلو، شادعلی و حضرتی، مجید (۱۳۹۵)، ارزیابی میزان تحقق‌پذیری کاربری اراضی در اجرای طرح هادی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان زنجان). فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، ۲۲(۶) صص ۲۱۰-۲۲۴.
۴. بهرامی، رحمت‌الله و حیدری، عابد (۱۳۹۶)، ارزیابی سطح رضایت‌مندی روستاییان از اجرای طرح هادی روستایی (مطالعه موردی: دهستان نگل شهرستان سنندج). فصلنامه مهندسی جغرافیایی سرزمین، ۱۱(۱): صص ۱۱۴-۱۲۳.
۵. رضایی، روح‌الله و صفا، لیلا (۱۳۹۳)، تحلیل اثرات اجرای طرح هادی روستایی با استفاده از مدل معادلات ساختاری (مطالعه موردی: شهرستان زنجان)، فصلنامه علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی، ۴۶(۱۴) صص ۱۵۱-۱۷۱.
۶. ریاحی، وحید؛ سالمی‌زاده، شیما؛ کرمی‌نسب، صدیقه و حاتمی، فاطمه (۱۳۹۶)، ارزیابی آثار کالبدی اجرای طرح هادی روستایی از دیدگاه روستاییان (مطالعه موردی: دهستان کرخه). جغرافیا و توسعه، ۴۶(۲) صص ۱۳۳-۱۴۶.
۷. سواری، مسلم؛ شیری، نعمت‌اله و شعبانعلی قمی، حسین (۱۳۹۲)، تحلیل عوامل مرتبط با رضایت‌مندی روستاییان از طرح هادی (مطالعه موردی: روستای قراگل شهرستان دیواندره). فصلنامه مسکن و محیط روستا، مجله مسکن و محیط، ۱۴۲(۸): ۶۷-۸۲.
۸. صادقی، خدیجه؛ طولابی‌نژاد، مهرشاد (۱۳۹۸)، تحلیل ادراک جامعه محلی از بازساخت کالبدی - فضایی اجرای طرح هادی در دهستان رشتخوار. فصلنامه مسکن و محیط روستا، ۱۶۷(۸) صص ۶۷-۸۲.
۹. عزیزپور، فرهاد (۱۳۹۵)، مدرنیته و تحول کالبدی - فضایی سکونتگاه‌های روستایی ایران. مسکن و محیط روستا، ۱۵۵(۹): ۳۷-۵۰.
۱۰. عظیمی، نورالدین؛ مولائی هاشجین، نصرالله و عاشقی، اردشیر (۱۳۹۱)، بررسی اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی از دیدگاه روستاییان (مطالعه موردی: شهرستان میاندوآب). چشم‌انداز جغرافیایی، ۱۹(۷) صص ۲۵-۳۷.
۱۱. عظیمی، نورالدین؛ مولائی هاشجین، نصرالله و علی‌زاده، علیرضا (۱۳۹۰)، بررسی عوامل جغرافیایی موفقیت اجرای طرح‌های هادی روستایی در شرق استان گیلان. فصلنامه چشم‌انداز جغرافیایی، ۱۶(۶) صص ۸۴-۹۸.
۱۲. غفاری، غلام‌رضا؛ میرزایی، حسن و کریمی، علی‌رضا (۱۳۹۰)، بررسی رابطه بین صنعت و کیفیت زندگی توسعه روستایی (مقایسه موردی مناطق روستایی شهرستان قروه). مجله توسعه محلی (روستایی - شهری)، ۱(۳) صص ۱-۲۴.
۱۳. محمدی، زهرا، نجفی‌کانی، علی‌اکبر و قانقرمه، عبدالعظیم (۱۳۹۵)، بررسی توسعه کالبدی - فضایی شهرهای ساحلی با تأکید بر توسعه پایدار (مطالعه موردی: شهر بندرترکمن). فصلنامه آمایش جغرافیایی فضا، ۱۹(۶) صص ۱۵۱-۱۶۶.

۱۴. مطیعی لنگرودی، سیدحسین و یاری، ارسطو (۱۳۸۹)، حفاظت محیط زیست و برنامه‌ریزی توسعه فیزیکی روستا با تأکید بر ارزیابی طرح‌های هادی روستایی. فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۴۹(۳)صص ۴۵-۶۰.
۱۵. مظفر، فرهنگ؛ حسینی، سیدباقر؛ سلیمانی، محمد؛ ترکاشوند، عباس و سرمدی، علی‌اکبر (۱۳۸۷)، ارزیابی اثرات اجرای طرح‌های هادی بر محیط زیست روستاهای ایران. فصلنامه علوم محیطی، ۳(۵)صص ۱۱-۳۲.
۱۶. مودت، الیاس؛ ملکی، سعید و دیده‌بان، محمد (۱۳۹۹)، ارزیابی خطرپذیری انسانی- کالبدی در برابر زلزله. آمایش جغرافیایی فضا، شماره ۳۵، صص ۱۹۲-۱۷۹.
۱۷. موسوی نماور، سیدحبیب (۱۳۹۳)، نقش طرح هادی در توسعه کالبدی روستاها (مطالعه موردی: روستاهای انجم‌آباد و پیغمبر از شهرستان رباط‌کریم). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
۱۸. حکمت یار طاهره، مکانیکی جواد و شاطری، مفید (۱۴۰۰)، تحلیل اثرات اجرای طرح هادی روستایی در توسعه مسکن و وضعیت زیست محیطی سکونتگاه‌های روستایی، موردی روستاهای بخش مرکزی جیرفت، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، شماره ۴۳، صص ۱۸۴-۱۷۵.
۱۹. نجفی کانی، علی‌اکبر (۱۳۹۸)، چالش‌ها و تنگناهای توسعه اقتصادی در نواحی روستایی، موردی: روستاهای بخش داشلی‌برون شهرستان گنبد، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۲۹، صص ۱۶۸-۱۵۱.
۲۰. نجفی کانی، علی‌اکبر، صحنه، بهمن و کلاته‌عربی، ربابه (۱۴۰۰)، تحلیلی بر چالش‌های روستاهای سیل‌زده استان گلستان (مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی شهرستان آق‌قلا). فصلنامه توسعه محلی، ۱(۱۳): صص ۳۱۵-۳۴۵.

- Ahmadi, M. R., (1995), Rural Planning on the Basis of Rural Development Centers. Dissertation for Master Degree. University of Tehran.
- Anabestani, aliakbar., Soleimani, Zahra and ataei pouria(2022) Challenges of Physical Planning in Iranian Villages with Emphasis on Rural Guidance [Hadi] Plans. Journal of Research and Rural Planning.n 36.p103-119.
- Booth, P., (1993), The cultural dimension in comparative research: making sense of development control in France, European Planning Studies. 1(2): 217-229.
- Chery. M., Kelly, et al., (2006), Promoting physical activity in communities: Approaches for successful evaluation of programs and policies, Evaluation and program planning 29(7): 280-292.
- Cravo, P. M., Bailoa. S., (2012), Spatial Planning and Tourism Development in Portugal, regionální disparity. 7(5): 76-88.
- Corbin, Juliet. Staruss, Anselm. (2019). Basics of Qualitative Research (4 th ed.): Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory, London: SAGE Publications. 245-251.
- De Luca ,G., Lingua ,V., (2014), Evolution in regional planning: the Italian path, International Journal of Architecture and Planning. 2(2): 14-33 ,ISSN: 2147-9380 ,available online at:
- Ebrahimzadeh, I.; Mir Najaf, M., (2014), Land Use Methods and Techniques, Side Publications, First Edition. [In Persian].
- Eftekhari, A., (2012), [Classroom pamphlet, Methodology of research methodology] Ph.D: Tarbiat Modarres University, Tehran.
- Ernste, H., (2012), Framing Cultures of Spatial Planning, Planning Practice and Research. 27(1): 87-101.
- Hariri Akbri, M., (2006), Management and development of civil society institutions. J Social Sciences, 1(2), pp. 41-45. [In Persian].

12. Irina Ramnicanu Robert Ackrill., (2007), EU Rural development policy in the new member states: promoting multifunctionality p.417.
13. Leigh, N. G., Blakely, E. J., (2003), Planning local economic development: Theory and practice. SAGE Publications, Incorporated.
14. Liu, Y.S., (2007), Rural Transformation Development and New Countryside Construction in Eastern Coastal Area of China. A Geographical Science, 20(62): 563-570.
15. Moser, C.. (3003), Gender planning and development: Theory, practice and training. Routledge.
16. Othengrafen, Frank., Reimer, Mario., (2013) The embeddedness of planning in cultural contexts: Environment and Planning. 45(2): 69-84.
17. Râmnicănu, I., Ackrill, R., (2007), EU rural development policy in the new member states: Promoting multifunctionality? Journal of Rural Studies, Volume 23(4): 416- 429.
18. Siegfried, B., Budjurova, E., (2011), Issues and challenges in rural development: compendium of approaches for socio-economic and ecological development in developing countries, Margraf Publishers GmbH.
19. Skeldon, R., (2003), Migration transitions revisited: their continued relevance for the development of migration theory. Population, Space and place, 01(3), 022-022.
20. Swisher, M. E., Moor, K. N., (2014), Sustainable Community Development, Publication: University of Florida.
21. Tiu S., Osters S., Kubena K., (2003), Institutional effectiveness planning Work book Texas A&M University.
22. Totzer, Tanja., (2008), Relationships between urban – per urban – rural regions: first findings from the Eu- project plural, Rurality near the city, February. (8): 1-17.
23. Vahidi, M., (1992), Reflections on the Half Century of Planning Development, Abadi Journal, Second Year. [In Persian]
24. Al Abed, Ibrahim., Hellyer, Peter., (1997), United Arab Emirates: A New Perspective, London: Trident Press.

The role of rural guide plans in physical-spatial improvement of conditions of rural settlements

Case study: Villages of Jolgeh Chah Hashem District in Dalgan Township

Sajedeh Narouyi mehr, Master student of geography and rural planning, Golestan University, Gorgan, Iran

Ali akbar Najafi kani*, Associate Professor of the Department of Geography and Rural Planning, Golestan University, Gorgan, Iran

Abstract

The rural guide plan as a document of the physical development of the village examines the existing situation of the villages, as well as determining how to use the land for multiple usages and how to deploy it in the future. Considering that the villages of the country have been formed due to special cultural, social, economic, and geographical conditions over the centuries, the present study tries to examine the role of a rural guide plan in the physical development of rural areas according to the mentioned conditions in Dalgan County. The statistical population of the current study is the villages of Jolgeh Chah Hashem District, where the rural guide plan was implemented. In addition, based on Cochran's formula, 312 people from rural households were selected as a sample population, who were questioned and measured by a simple random sampling method. Then, the extracted data from the questionnaire were analyzed by using correlation analysis, Friedman and Kruskal-Wallis test, in SPSS software. The results of the correlation analysis demonstrate that there is a logical and meaningful relationship between the implementation of the rural guide plan and the improvement of the physical conditions in the studied villages up to the confidence level of 99%. Furthermore, Cramer's V correlation indicates that the implementation of a rural guide plan has stabilized the population of the studied villages of Dalgan County. In addition, the results of the Kruskal-Wallis test indicate a significant difference of 99% in some indicators among the studied villages after the implementation of the rural guide plan.

Keywords: rural guide plan, physical-spatial development, rural settlements, Jolgeh Chah in Dalgan County

* Email: a.najafi@gu.ac.ir